

Ny instansordning för va-målen

Sammanfattning

I betänkandet behandlar utskottet regeringens proposition 2015/16:11 Ny instansordning för va-målen.

I propositionen föreslår regeringen att Statens va-nämnds uppgifter enligt lagen om allmänna vattentjänster ska övertas av mark- och miljödomstolarna. Propositionen innehåller förslag till lagändringar som avser bl.a. handläggningen av va-målen i mark- och miljödomstolen, fördelning av rättegångskostnader, äldre bestämmelser tillämpning, behörig mark- och miljödomstol och kompetenskrav för rättens ledamöter.

Lagändringarna är avsedda att träda i kraft den 1 januari 2016.

Ingen motion har väckts med anledning av propositionen, och utskottet föreslår att riksdagen antar regeringens lagförslag.

Innehållsförteckning

Utskottets förslag till riksdagsbeslut	3
Redogörelse för ärendet	4
Ärendet och dess beredning.....	4
Nuvarande ordning	4
Utskottets överväganden.....	5
Ny instansordning för va-målen	5
<i>Bilaga 1</i>	
Förteckning över behandlade förslag	6
Propositionen	6
<i>Bilaga 2</i>	
Regeringens lagförslag	7

Utskottets förslag till riksdagsbeslut

Ny instansordning för va-målen

Riksdagen antar regeringens förslag till

1. lag om ändring i rättegångsbalken,
 2. lag om upphävande av lagen (1976:839) om Statens va-nämnd,
 3. lag om ändring i lagen (1991:852) om betalningsföreläggande för fordringar i arbetstvister och fordringar som skall prövas av Statens va-nämnd,
 4. lag om ändring i lagen (2006:412) om allmänna vattentjänster,
 5. lag om ändring i lagen (2010:921) om mark- och miljödomstolar.
- Därmed bifaller riksdagen proposition 2015/16:11 punkterna 1–5.

Stockholm den 5 november 2015

På civilutskottets vägnar

Caroline Szyber

Följande ledamöter har deltagit i beslutet: Caroline Szyber (KD), Hillevi Larsson (S), Ewa Thalén Finné (M), Jessika Roswall (M), Lars Eriksson (S), Roger Hedlund (SD), Carl-Oskar Bohlin (M), Eva Sonidsson (S), Ola Johansson (C), Emma Hult (MP), Thomas Finnborg (M), Leif Nysmed (S), Mikael Eskilander (SD), Robert Hannah (FP), Johanna Haraldsson (S), Lotta Johnsson Fornarve (V) och Eva Lindh (S).

Redogörelse för ärendet

Ärendet och dess beredning

Regeringen beslutade i december 2010 att tillkalla en särskild utredare med uppgift att analysera verksamheten vid Statens va-nämnd (Va-nämnden) och utreda förutsättningarna för att de nya mark- och miljödomstolarna eller annan domstol jämte en eller flera länsstyrelser kan överta nämndens prövning enligt lagen (2006:412) om allmänna vattentjänster (dir. 2010:133).

Utredningen, som antog namnet Va-nämndsutredningen, överlämnade i juni 2011 betänkandet Ny instansordning för va-målen (SOU 2011:53) till regeringen. Betänkandet har remissbehandlats.

Med utgångspunkt i betänkandet och remissinstansernas synpunkter utarbetades i Regeringskansliet promemorian Förändrad instansordning för va-målen. Promemorian innehåller ett samlat förslag med fördjupade bedömningar bl.a. i frågan om huruvida Va-nämnden bör avvecklas och, om så bör ske, hur va-målen fortsättningsvis bör prövas. Promemorian har remissbehandlats.

Riksdagen har godkänt att de ändamål och verksamheter som avser handläggning av ärenden enligt lagen (2006:412) om allmänna vattentjänster och som finansieras från anslaget 1:9 Statens va-nämnd inom utgiftsområde 18 Samhällsplanering, bostadsförsörjning och byggande samt konsumentpolitik ska flyttas till utgiftsområde 4 Rättsväsendet (prop. 2014/15:100 avsnitt 12.1, bet. 2014/15:KU17, rskr. 2014/15:233).

I propositionen föreslår regeringen att riksdagen antar det förslag till lag om upphävande av lagen (1976:839) om Statens va-nämnd och de förslag till ändringar i bl.a. lagen (2006:412) om allmänna vattentjänster och lagen (2010:921) om mark- och miljödomstolar som har lagts fram i propositionen.

Regeringen har inhämtat Lagrådets yttrande i ärendet.

Regeringens förslag till riksdagsbeslut finns i bilaga 1 och lagförslagen i bilaga 2.

Ingen motion har väckts med anledning av propositionen.

Nuvarande ordning

Bestämmelser om Va-nämnden och förfarandet vid nämnden finns i lagen om Statens va-nämnd. Va-nämnden prövar frågor som regleras i lagen om allmänna vattentjänster (1 §). Lagen om allmänna vattentjänster syftar till att säkerställa att vattenförsörjning och avlopp ordnas i ett större sammanhang, om det behövs med hänsyn till skyddet för människors hälsa eller miljön (1 §). Det är bara kommuner eller kommunala bolag som kan vara huvudmän för allmänna va-anläggningar (3 §).

Utskottets överväganden

Ny instansordning för va-målen

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen antar regeringens lagförslag.

Propositionen

I propositionen föreslår regeringen att Va-nämndens uppgifter enligt lagen om allmänna vattentjänster ska övertas av mark- och miljödomstolarna. Propositionen innehåller förslag till lagändringar som avser bl.a. handläggningen av va-målen i mark- och miljödomstolen, behörig mark- och miljödomstol, kompetenskrav för rättens ledamöter, fördelning av rättegångskostnader och äldre bestämmelsers tillämpning.

Mål enligt lagen om allmänna vattentjänster eller motsvarande äldre lagstiftning där mark- och miljödomstolen är första instans ska prövas av den mark- och miljödomstol inom vars område den allmänna eller allmänförklarade va-anläggningen i huvudsak är belägen eller är avsedd att vara belägen.

Mark- och miljödomstolen ska se till att utredningen i va-mål får den omfattning och inriktning som krävs. Erfarenhet av vatten- och avloppsfrågor ska utgöra grund för behörighet som särskild ledamot i mark- och miljödomstolen.

I lagen om allmänna vattentjänster ska det införas bestämmelser om rättegångskostnader som gäller i stället för rättegångsbalkens bestämmelser.

Lagändringarna föreslås träda i kraft den 1 januari 2016.

De mål som vid upphävandet av lagen om Statens va-nämnd handläggs av nämnden ska lämnas över till den mark- och miljödomstol som skulle ha varit behörig om målet hade inletts efter upphävandet. Den upphävda lagen ska fortfarande gälla för beslut som Va-nämnden har meddelat.

Regeringen upplyser att en konsekvens av förslagen är att Va-nämnden avvecklas och upphör som myndighet den 31 december 2015.

Utskottets ställningstagande

Det har inte väckts någon motion med anledning av propositionen. Utskottet anser att riksdagen av de skäl som anförs i propositionen bör anta regeringens lagförslag.

BILAGA 1

Förteckning över behandlade förslag

Propositionen

Proposition 2015/16:11 Ny instansordning för va-målen:

1. Riksdagen antar regeringens förslag till lag om ändring i rättegångsbalken.
2. Riksdagen antar regeringens förslag till lag om upphävande av lagen (1976:839) om Statens va-nämnd.
3. Riksdagen antar regeringens förslag till lag om ändring i lagen (1991:852) om betalningsföreläggande för fordringar i arbetstvister och fordringar som skall prövas av Statens va-nämnd.
4. Riksdagen antar regeringens förslag till lag om ändring i lagen (2006:412) om allmänna vattentjänster.
5. Riksdagen antar regeringens förslag till lag om ändring i lagen (2010:921) om mark- och miljödomstolar.

BILAGA 2

Regeringens lagförslag

1 Förslag till lag om ändring i rättegångsbalken

Härigenom föreskrivs att 33 kap. 7 § rättegångsbalken ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

33 kap.7 §¹

Bestämmelserna i 24 § delgivningslagen (2010:1932) hindrar inte att hovrätt delger en part handlingar genom förenklad delgivning, om parten under handläggningen vid tingsrätt, Kronofogdemyndigheten, *Statens va-nämnd*, hyresnämnd eller arrendenämnd har fått information om att sådan delgivning kan komma att användas i hovrätten om ett avgörande överklagas dit.

Första stycket gäller även för Högsta domstolen om informationen har lämnats vid tingsrätt, hovrätt, Kronofogdemyndigheten, *Statens va-nämnd* eller arrendenämnd.

Bestämmelserna i 24 § delgivningslagen (2010:1932) hindrar inte att hovrätt delger en part handlingar genom förenklad delgivning, om parten under handläggningen vid tingsrätt, Kronofogdemyndigheten, hyresnämnd eller arrendenämnd har fått information om att sådan delgivning kan komma att användas i hovrätten om ett avgörande överklagas dit.

Första stycket gäller även för Högsta domstolen om informationen har lämnats vid tingsrätt, hovrätt, Kronofogdemyndigheten eller arrendenämnd.

1. Denna lag träder i kraft den 1 januari 2016.

2. Äldre bestämmelser gäller fortfarande när Statens va-nämnd under handläggningen har informerat en part om att förenklad delgivning kan komma att användas i hovrätten eller Högsta domstolen om ett avgörande överklagas dit.

¹ Senaste lydelse 2010:1936.

2 Förslag till lag om upphävande av lagen (1976:839) om Statens va-nämnd

Härigenom föreskrivs att lagen (1976:839) om Statens va-nämnd ska upphöra att gälla.

1. Denna lag träder i kraft den 1 januari 2016.
2. Mål som vid utgången av 2015 handläggs av Statens va-nämnd ska lämnas över till den mark- och miljödomstol som skulle ha varit behörig om målet hade inletts den 1 januari 2016.
3. Den upphävda lagen gäller fortfarande för mål som har avgjorts av Statens va-nämnd före den 1 januari 2016.

3 Förslag till lag om ändring i lagen (1991:852) om betalningsföreläggande för fordringar i arbetstvister och fordringar som skall prövas av Statens va-nämnd

Härigenom föreskrivs i fråga om lagen (1991:852) om betalningsföreläggande för fordringar i arbetstvister och fordringar som skall prövas av Statens va-nämnd¹

dels att 3 § ska upphöra att gälla,

dels att rubriken till lagen samt 4 § ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

Lag om betalningsföreläggande för fordringar i arbetstvister och fordringar som skall prövas av Statens va-nämnd

Lag om betalningsföreläggande för fordringar i arbetstvister

4 §²

Har Kronofogdemyndigheten överlämnat ett mål till Arbetsdomstolen *eller Statens va-nämnd* hindrar 24 § delgivningslagen (2010:1932) inte att svaranden delges handlingar genom förenklad delgivning om denne under handläggningen hos Kronofogdemyndigheten har fått information om att sådan delgivning kan komma att användas i målet i Arbetsdomstolen *respektive Statens va-nämnd*.

Har Kronofogdemyndigheten överlämnat ett mål till Arbetsdomstolen hindrar 24 § delgivningslagen (2010:1932) inte att svaranden delges handlingar genom förenklad delgivning om denne under handläggningen hos Kronofogdemyndigheten har fått information om att sådan delgivning kan komma att användas i målet i Arbetsdomstolen.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2016.

¹ Senaste lydelse av 3 § 2006:416.

² Senaste lydelse 2010:1960.

4 Förslag till lag om ändring i lagen (2006:412) om allmänna vattentjänster

Härigenom föreskrivs i fråga om lagen (2006:412) om allmänna vattentjänster

dels att 52–56 §§ ska ha följande lydelse,

dels att punkt 2 i ikraftträdande- och övergångsbestämmelserna ska ha följande lydelse,

dels att det ska införas åtta nya paragrafer, 53 a–53 c och 56 a–56 e §§, och närmast före 56 § en ny rubrik av följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

52 §

Länsstyrelsens beslut om föreläggande enligt 51 § får överklagas av kommunen *hos Statens va-nämnd*.

Länsstyrelsens beslut om föreläggande enligt 51 § får överklagas av kommunen *till mark- och miljödomstolen*.

53 §

Statens va-nämnd prövar i övrigt mål om frågor som regleras i denna lag eller i föreskrifter som meddelats med stöd av lagen.

Mark- och miljödomstolen prövar i övrigt mål om frågor som regleras i denna lag eller i föreskrifter som meddelats med stöd av lagen.

53 a §

Rätten ska se till att utredningen i mål enligt denna lag får den inriktning och omfattning som krävs.

53 b §

I mål om avstängning av vattenförsörjningen enligt 43 § får rätten, efter yrkande av en part, besluta vad som ska gälla för tiden till dess att frågan har avgjorts genom en dom eller ett beslut som fått laga kraft. Innan rätten meddelar ett sådant beslut, ska den ge motparten tillfälle att yttra sig i frågan.

53 c §

Bestämmelsen i 15 kap. 3 § rättegångsbalken ska inte tillämpas i mål enligt denna lag.

54 §

Statens va-nämnds förelägganden får förenas med vite. En mark- och miljödomstols förelägganden enligt denna lag får förenas med vite.

55 §

Frågor om utdömande av vite som har förelagts enligt denna lag prövas av Statens va-nämnd självant eller efter ansökan. Mark- och miljödomstolen prövar efter särskild ansökan frågor om utdömande av vite som har förelagts enligt denna lag.

Rättegångskostnader**56 §**

Bestämmelser om Statens va-nämnd och förfarandet i nämnden i mål enligt denna lag samt om verkställighet och överklagande av nämndens beslut finns i lagen (1976:839) om Statens va-nämnd. I mål enligt denna lag där mark- och miljödomstolen är första instans gäller 56 a–56 e §§ i fråga om rättegångskostnader.

56 a §

I mål om inlösen eller ersättning enligt 39, 40 eller 44 § ska

1. i fråga om rättegångskostnader i mark- och miljödomstolen, huvudmannen svara för rättegångskostnaderna på båda sidor om inte annat följer av 56 d §, och

2. i fråga om rättegångskostnader i högre rätt

a) huvudmannen svara för sina egna rättegångskostnader och för rättegångskostnad som har uppkommit för motparten genom att huvudmannen har fullföljt talan, om inte annat följer av 18 kap. 6 § rättegångsbalken, och

b) bestämmelserna i 18 kap. rättegångsbalken tillämpas i andra fall än de som avses i a.

56 b §

I andra mål som ska handläggas enligt bestämmelserna om tvistemål i rättegångsbalken än sådana som avses i 56 a § ska vardera parten svara för sina rättegångskostnader, om inte annat följer av 56 d § eller det annars finns särskilda skäl.

Bestämmelserna i 18 kap. rättegångsbalken ska dock tillämpas i fråga om kostnad för ansökningsavgift.

56 c §

I mål om utdömande av vite ska vardera parten svara för sina rättegångskostnader.

Bestämmelserna i 18 kap. rättegångsbalken ska dock tillämpas i fråga om kostnad för ansökningsavgift.

56 d §

Trots det som sägs i 56 a § 1 och 56 b § får rätten förplikta en part att helt eller delvis svara för rättegångskostnaderna, om parten

1. har inlett en rättegång utan att motparten har gett anledning till det,

2. på annat sätt uppsåtligen eller av oaktsamhet har föranlett en onödig rättegång, eller

3. har handlat på ett sådant sätt som avses i 18 kap. 6 § rättegångsbalken.

56 e §

Om en part enligt 56 d § helt eller delvis ska ersätta motpartens rättegångskostnader och partens ställföreträdare, ombud eller biträde har handlat på ett sådant sätt som avses i den bestämmelsen och därigenom vållat kostnaderna helt

eller delvis, kan ställföreträdaren, ombudet eller biträdet förpliktats att tillsammans med parten ersätta kostnaderna. Rätten kan besluta om detta även om någon part inte yrkar det.

2. För en va-anläggning som förklarats för allmän enligt 31 § den upphävda lagen eller motsvarande bestämmelse i äldre lag och som inte är att anse som allmän enligt 2 § den nya lagen gäller följande.

a) Bestämmelserna i 10–22, 24 och 25 §§, 30 § första stycket, 31 § första och andra styckena, 32 §, 35 § andra stycket, 36–43 och 53–56 §§ den nya lagen *skall* tillämpas i fråga om anläggningen.

b) Bestämmelserna i den upphävda lagen, utom 5 §, 6 §, 12 a § och de bestämmelser som motsvarar de i a) uppräknade bestämmelserna, *skall* tillämpas så länge anläggningen består som allmänförklarad, dock längst till och med den 31 december 2016.

c) Huvudmannen för anläggningen får inte besluta i frågor som rör anläggningens verksamhetsområde. Det som sägs i 7 § den upphävda lagen *skall*, från och med den 1 januari 2007 endast avse huvudmannens skyldigheter för tiden dessförinnan.

a) Bestämmelserna i 10–22, 24 och 25 §§, 30 § första stycket, 31 § första och andra styckena, 32 §, 35 § andra stycket, 36–43 och 53–56 e §§ den nya lagen *ska* tillämpas i fråga om anläggningen.

b) Bestämmelserna i den upphävda lagen, utom 5 §, 6 §, 12 a § och de bestämmelser som motsvarar de i a) uppräknade bestämmelserna, *ska* tillämpas så länge anläggningen består som allmänförklarad, dock längst till och med den 31 december 2016. *Mark- och miljödomstolen prövar mål som avser tillämpning av bestämmelser i den upphävda lagen.*

c) Huvudmannen för anläggningen får inte besluta i frågor som rör anläggningens verksamhetsområde. Det som sägs i 7 § den upphävda lagen *ska*, från och med den 1 januari 2007, endast avse huvudmannens skyldigheter för tiden dessförinnan.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2016.

5 Förslag till lag om ändring i lagen (2010:921) om mark- och miljödomstolar

Härigenom föreskrivs att 2 kap. 2 och 4 §§ och 3 kap. 1 § lagen (2010:921) om mark- och miljödomstolar ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

2 kap.

2 §¹

Ett tekniskt råd ska ha teknisk eller naturvetenskaplig utbildning och erfarenhet av sådana sakfrågor som domstolen prövar.

En särskild ledamot ska ha erfarenhet av sådana sakfrågor som faller inom Naturvårdsverkets, Havs- och vattenmyndighetens, Boverkets eller Lantmäteriets verksamhetsområde *eller* av industriell, kommunal eller areell verksamhet.

En särskild ledamot ska ha erfarenhet av sådana sakfrågor som faller inom Naturvårdsverkets, Havs- och vattenmyndighetens, Boverkets eller Lantmäteriets verksamhetsområde, av industriell, kommunal eller areell verksamhet *eller av vatten- och avloppsfrågor.*

4 §²

I ett mål eller ärende där mark- och miljödomstolen är första instans ska rätten vid huvudförhandling eller sammanträde bestå av en lagfaren domare, som är rättens ordförande, ett tekniskt råd och två särskilda ledamöter. En av de särskilda ledamöterna ska ha erfarenhet av sådana sakfrågor som faller inom Naturvårdsverkets, Havs- och vattenmyndighetens, Boverkets eller Lantmäteriets verksamhetsområde. Den andra särskilda ledamoten ska ha erfarenhet av industriell, kommunal eller areell verksamhet *eller* av sådana sakfrågor som faller inom nämnda förvaltningsmyndigheters verksamhetsområden. I stället för en av de särskilda ledamöterna får ytterligare en lagfaren

I ett mål eller ärende där mark- och miljödomstolen är första instans ska rätten vid huvudförhandling eller sammanträde bestå av en lagfaren domare, som är rättens ordförande, ett tekniskt råd och två särskilda ledamöter. En av de särskilda ledamöterna ska ha erfarenhet av sådana sakfrågor som faller inom Naturvårdsverkets, Havs- och vattenmyndighetens, Boverkets eller Lantmäteriets verksamhetsområde *eller av vatten- och avloppsfrågor.* Den andra särskilda ledamoten ska ha erfarenhet av industriell, kommunal eller areell verksamhet, av sådana sakfrågor som faller inom nämnda förvaltningsmyndigheters verksamhetsområden *eller av vatten- och avloppsfrågor.*

¹ Senaste lydelse 2011:587.

² Senaste lydelse 2011:587.

domare eller ett tekniskt råd ingå i rätten, om målets eller ärendets beskaffenhet föranleder det. I stället för en av de särskilda ledamöterna får ytterligare en lagfaren domare eller ett tekniskt råd ingå i rätten, om målets eller ärendets beskaffenhet föranleder det.

Första stycket gäller också när ett mål eller ärende avgörs i sak utan huvudförhandling eller sammanträde, om inte rätten finner att det är tillräckligt med ordföranden och ett tekniskt råd och parterna samtycker till det eller målet eller ärendet är av enkel beskaffenhet.

Utöver vad som sägs i första stycket får ytterligare en eller två ledamöter ingå i rätten. Utökas rätten med två ledamöter ska den ena ledamoten vara lagfaren domare och den andra tekniskt råd eller särskild ledamot.

3 kap.

1 §

Mål om utövande av miljöfarlig verksamhet, vattenverksamhet, vattenanläggningar och ersättning vid vattenverksamhet samt om utdömande av vite enligt miljöbalken efter särskild ansökan av myndighet prövas av den mark- och miljödomstol inom vars område verksamheten i huvudsak bedrivs, har bedrivits eller kommer att bedrivas. Mål om utövande av verksamhet vid anläggningar som ingår i ett sammanhängande system för hantering, bearbetning, lagring och slutförvaring av använt kärnbränsle eller kärnavfall prövas av den mark- och miljödomstol inom vars område någon av anläggningarna ligger eller är avsedd att ligga.

Mål om ersättning vid skada eller intrång enligt 28 kap. 2–5 §§ miljöbalken och vid ingripande av det allmänna enligt miljöbalken prövas av den mark- och miljödomstol inom vars område skadan eller intrånget i huvudsak har inträffat eller kommer att inträffa.

Mål om ersättning för miljöskador enligt 32 kap. miljöbalken prövas av den mark- och miljödomstol inom vars område den skadegörande verksamheten i huvudsak bedrivs eller har bedrivits. Den som bedriver eller avser att bedriva en verksamhet som kan medföra en sådan skada som avses i 32 kap. 3 § miljöbalken kan begära prövning av ersättningsfrågan vid den mark- och miljödomstol inom vars område verksamheten i huvudsak bedrivs eller kommer att bedrivas.

Mål om utdömande av vite enligt plan- och bygglagen (2010:900) efter särskild ansökan av myndighet prövas av den mark- och miljödomstol inom vars område myndigheten ligger.

Mål som har överklagats till mark- och miljödomstol prövas av den mark- och miljödomstol inom vars område förvaltningsmyndigheten eller kommunen som först har prövat ärendet ligger, om inte annat följer av bestämmelser som avses i *sjätte* stycket.

Mål som har överklagats till mark- och miljödomstol prövas av den mark- och miljödomstol inom vars område förvaltningsmyndigheten eller kommunen som först har prövat ärendet ligger, om inte annat följer av bestämmelser som avses i *sjunde* stycket.

Mål enligt lagen (2006:412) om allmänna vattentjänster eller motsvarande äldre lagstiftning där mark- och miljödomstol är första instans prövas av den mark- och miljödomstol inom vars område den allmänna eller allmänförklarade va-anläggningen i huvudsak är belägen eller är avsedd att vara belägen.

Särskilda bestämmelser om vilken mark- och miljödomstol som är behörig finns i annan lag.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2016.